

Галах Алла Миколаївна,
здобувачка ступеня вищої освіти
бакалавра ННПП Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Чижов Денис Анатолійович, професор
кафедри конституційного права ННПП
НАВС, доктор юридичних наук, доцент

СВОБОДА І ЛЮДСЬКА ГІДНІСТЬ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНІ КОНСТИТУЦІЙНІ ЦІННОСТІ ТА ПРАВА

Свобода й людська гідність є невід'ємними основами існування кожної людини та суспільства в цілому. Ці цінності відображають глибоку повагу до особистості, її права на самовираження, незалежність та самореалізацію. У правових демократичних державах вони мають не лише моральне, а й конституційне значення, що закріплює їх як непорушні гарантії захисту прав і свобод.

У сучасному світі забезпечення свободи й поваги до людської гідності є ключовими завданнями державної політики, адже саме ці принципи визначають рівень демократії, соціальної справедливості та верховенства права. Конституція України, як основний закон держави, покликана забезпечувати реалізацію цих цінностей, слугуючи міцним фундаментом для формування правової держави.

Поняття свободи й гідності у правовій системі є фундаментальними правовими категоріями, що лежать в основі демократичного устрою держави. Вони формують базові орієнтири для визначення прав людини, правової політики та суспільного життя. Розглянемо кожне з цих понять.

Свобода є елементом формування цілі життя людини, надає змісту її буттю та визначає стиль життя людини. Свобода є потенційною можливістю людини, яку вона може реалізувати або відмовитись від реалізації такої можливості, а разом з тим і від частини своєї сутності. Свобода є однією з тих ключових, фундаментальних цінностей, які впливають із самої сутності людини - людської гідності, і таким чином знаходить свій вираз у духовності соціуму, його культурі, а отже, і у праві.

Це поняття охоплює широке коло прав і свобод, зокрема:

- Право на свободу та особисту недоторканність.
- Свобода думки, совісті і релігії.
- Свобода вираження поглядів.
- Свобода зібрань та об'єднання [3, ст. 5, 9, 10, 11].

Водночас свобода не є абсолютною. У правовій системі існують обмеження, спрямовані на збереження громадського порядку, моральності, захисту прав інших

громадян та державної безпеки. Наприклад, свобода слова може бути обмежена у випадках поширення закликів до насильства чи розпалювання ворожнечі.

Гідність є невід'ємною рисою кожної людини, що визначає її цінність незалежно від соціального статусу, національності, статі чи інших характеристик. У правовій системі гідність виступає основою для забезпечення рівності, поваги та захисту прав особистості.

Конституція України у статті 28 проголошує, що кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідом [1, ст. 28]. Гідність (як і честь) кожної людини охороняється та захищається, причому як на міжнародному, так і на внутрішньодержавному рівні. Держава гарантує і охороняє людську гідність, установлюючи відповідні механізми, за допомогою яких кожен може захистити гідність і честь [4, роз. 7.3]. У цьому контексті гідність є своєрідною етичною та правовою основою, яка визначає ставлення держави до особистості.

Свобода й гідність тісно пов'язані між собою, адже свобода реалізується лише за умов визнання й поваги до людської гідності. Без свободи особа позбавляється можливості самореалізації, а без гідності її свобода втрачає моральну цінність. Ці категорії разом формують основу правового статусу людини та гарантують її захист.

У правовій системі свобода й гідність є орієнтирами для розробки та впровадження законодавства, діяльності судових органів і функціонування демократичних інститутів. Вони забезпечують баланс між правами особи, суспільними інтересами та державним порядком, створюючи умови для гармонійного розвитку суспільства. Конституція визначає ці цінності як невід'ємні права кожної людини.

Ці права мають універсальний характер і охоплюють різноманітні сфери суспільного життя, забезпечуючи можливість кожної людини реалізовувати свій потенціал, не зазнаючи обмежень чи переслідувань.

Особливу увагу Конституція приділяє захисту свободи й гідності через механізми правосуддя. Кожна людина має право на ефективний судовий захист своїх прав і свобод, а у разі їх порушення – звертатися до Європейського суду з прав людини. Це забезпечує реальний захист конституційних цінностей на практиці.

Таким чином, Конституція України не лише проголошує свободу й гідність основоположними цінностями, але й встановлює чіткі правові механізми для їх гарантування. Вони формують основу правового статусу громадянина, відображаючи демократичну сутність держави й визначаючи напрями її розвитку.

Розгляд свободи й гідності у правовій системі України демонструє їхній глибокий взаємозв'язок і значення для розвитку суспільства. Вони не лише декларуються на законодавчому рівні, а й втілюються у конкретних механізмах

судового та правового захисту, що сприяють створенню умов для гармонійного співіснування громадян.

Однак реалізація цих цінностей залишається складним завданням, яке вимагає постійної уваги з боку держави, громадянського суспільства та кожної особи. У сучасному світі, де виклики свободи й гідності стають дедалі складнішими, їх захист є не лише обов'язком держави, але й необхідною умовою для збереження миру, демократії та соціальної справедливості.

Таким чином, свобода й гідність виступають не лише конституційними категоріями, але й життєвими принципами, що забезпечують стабільність, гармонію та процвітання українського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
2. В. Кичун. Від свободи як конституційної цінності до демократії та прогресу. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/kychun_v._vid_svobody_yak_konstytuciynoyi_cinnosti_do_demokratiyi_ta_progresu.pdf
3. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (повний текст). URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/the-european-convention-on-human-rights-and-its-protocols>
4. Підручник з Громадянської освіти. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/vasilkiv-civil-education-10-class-2018/7.php>

Гнатенко Каріна Олександрівна,
здобувач вищої освіти бакалавра ННПП
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Тригубенко Галина Василівна
доцент кафедри конституційного права
ННПП НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ЇХ ЗАХИСТ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Права людини — це невід'ємні можливості, що належать кожній особі від народження. Вони є фундаментальною цінністю, на якій ґрунтується демократичне суспільство. Україна, як держава, що прагне до європейської інтеграції, поставила перед собою завдання забезпечити ефективний захист прав і свобод кожної особи. Проте складна політична, економічна та соціальна ситуація створює низку проблем